

NATIONELLA CENTRET FÖR
UTBILDNINGSAUTVÄRDERING

Med högklassig kompetens ut i arbetslivet

Utvärdering av högskoleutbildningen
inom de humanistiska, ekonomiska
och företagsekonomiska, tekniska
samt samhällsvetenskapliga
områdena

SAMMANFATTNINGAR 6:2020

Innehåll

1	Inledning	3
2	Utvärderingens mål och frågor	4
3	Utvärderingsprocess och data	6
4	Antagna, utexaminerade och sysselsatta	8
5	Styrkor och utvecklingsrekommendationer enligt utbildningsområde	10
	Högskoleutbildning inom det humanistiska området	12
	Högskoleutbildning inom det ekonomiska och företagsekonomiska området	14
	Högskoleutbildning inom det tekniska området	16
	Högskoleutbildning inom det samhällsvetenskapliga området	18
6	Gemensamma slutledningar och utvecklingsrekommendationer för utbildningsområden	20
7	Avslutande reflektioner	24
	Referenser	25
	Bilagor	26

Sammanfattningar 6:2020

FÖRFATTARE Riitta Pyykkö, Jussi Kivistö, Anneli Pirttilä, Jyrki Wallenius,
Mira Huusko, Otto Leppänen, Kirsi Mustonen & Mirella Nordblad

BILDER Shutterstock

OMBRYTNING PunaMusta Oy

ISBN 978-952-206-535-3 hft.

ISBN 978-952-206-536-0 pdf

ISSN 2669-817X (tryckt)

ISSN 2669-8811 (online)

TRYCKERI PunaMusta Oy, Helsingfors

@ Nationella centret för utbildningsutvärdering

1 Inledning

Det föränderliga arbetslivets kompetenskrav, internationaliseringen och digitaliseringen är utmaningar för högskoleutbildningen och ställer nya krav på prognostiseringen av kompetensbehoven och utvecklingen av utbildningsutbudet. Undervisningen, lärandet och de kompetenser som utbildningen ger har blivit allt viktigare och syns i att utbildningens roll stärkts i högskolornas strategier. Kvaliteten på undervisningen och lärandet framhävs starkt också som ett nyckeltema i Bolognaprocessen. Kontinuerligt lärande ses som ett centralt sätt att svara mot behoven av kompetensutveckling i samhället och arbetslivet samt hos individer. Det föränderliga arbetslivet och samhället behöver individer som kan tänka kritiskt och kreativt och hitta innovativa lösningar på nya utmaningar. Särskilt mångvetenskaplig utbildning samt integrering av teoretiska och arbetslivsinriktade studier ses som sätt som kan svara mot kompetensbehoven i framtiden.

Det finns i allt högre grad efterfrågan på nationell lägesanalys av högskoleutbildningen inom olika utbildningsområden. De utvärderingar som genomfördes 2019 av högskoleutbildningen inom de humanistiska, ekonomiska och företagsekonomiska, tekniska samt samhällsvetenskapliga områdena svarade mot detta behov och tog fram information i syfte att stöda utvecklingen av utbildningen. Utvärderingarna genomfördes av fyra externa utvärderingsgrupper. Utvärderingarna baserade sig på Planen för utbildningsutvärderingarna under åren 2016–2019. Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) fortsätter med utvärderingar av utbildningsområden under planperioden 2020–2023.

De utvärderingar som genomförs av NCU bygger på principen om utvecklande utvärdering. I utvecklande utvärdering betonas delaktighet, förtroende mellan den som genomför och den som deltar i utvärderingen samt högskolornas ansvar för att utveckla kvaliteten på sin verksamhet. Resultaten av denna utvärdering kan utnyttjas för att utveckla utbildningen, utbildningsutbudet och styrsystemet. Utvärderingen och dess resultat är framförallt riktade till dem som arbetar med utvecklingen av utbildningsutbudet i högskolorna, aktörer som ansvarar för styrningen av högskolorna, studerande och aktörer inom arbetslivet.

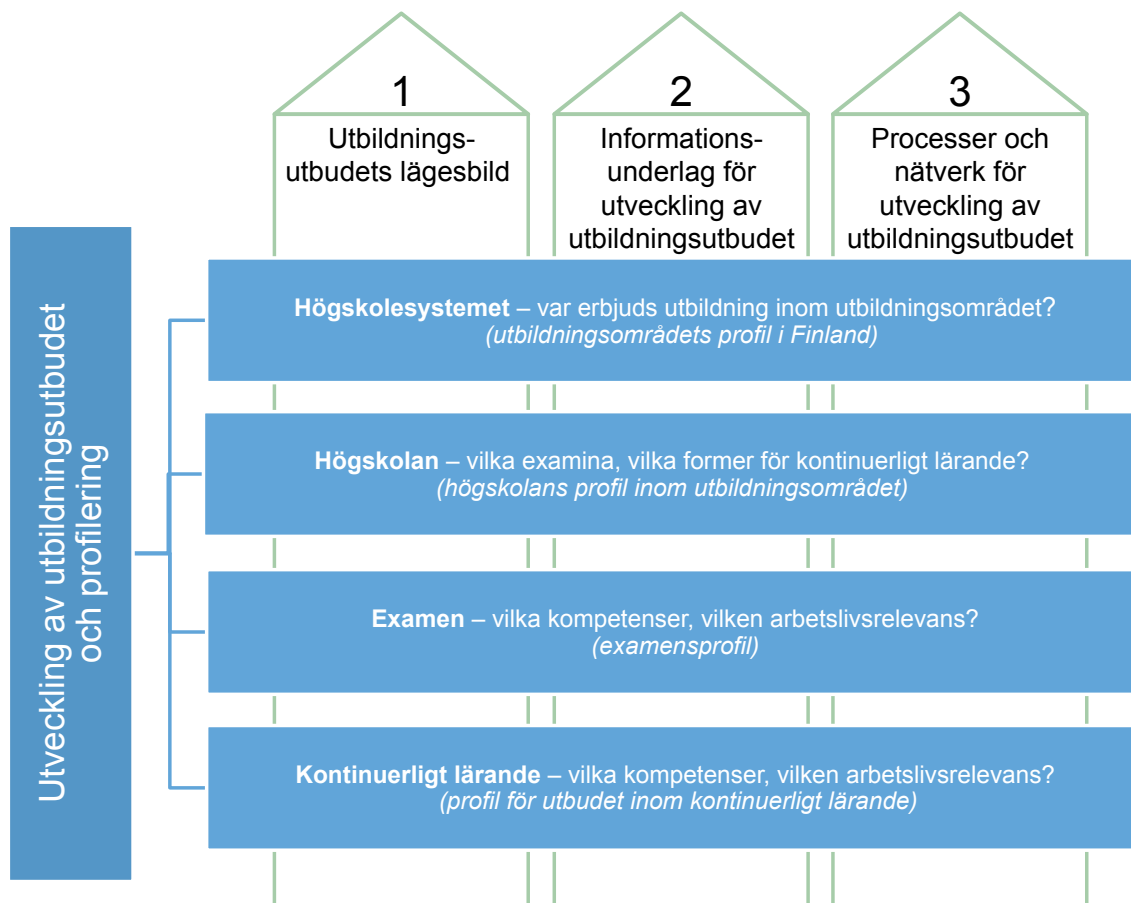
2 Utvärderingens mål och frågor

De genomförda utvärderingarna av utbildningsområden producerade en helhetsbild av och information om nuläget när det gäller utbildningsutbudet inom fyra områden samt om examinas kompetensinriktning och arbetslivsrelevans. I utvärderingen granskades utbildningsområdenas styrkor och utvecklingsbehov samt högskolornas och högskolesystemets förmåga att utveckla utbildningsutbudet så att det svarar mot de föränderliga kompetenskraven och utmaningarna i framtidens verksamhetsmiljöer. Också utbudet på kontinuerligt lärande inom utbildningsområdet ingick i utvärderingarna. Som en del av utvärderingarna sammanställdes god praxis som stöd för utvecklingsarbetet i högskolorna.

Utvecklingen av utbildningsutbudet utvärderades från examensnivå till systemnivå genom följande utvärderingsfrågor:

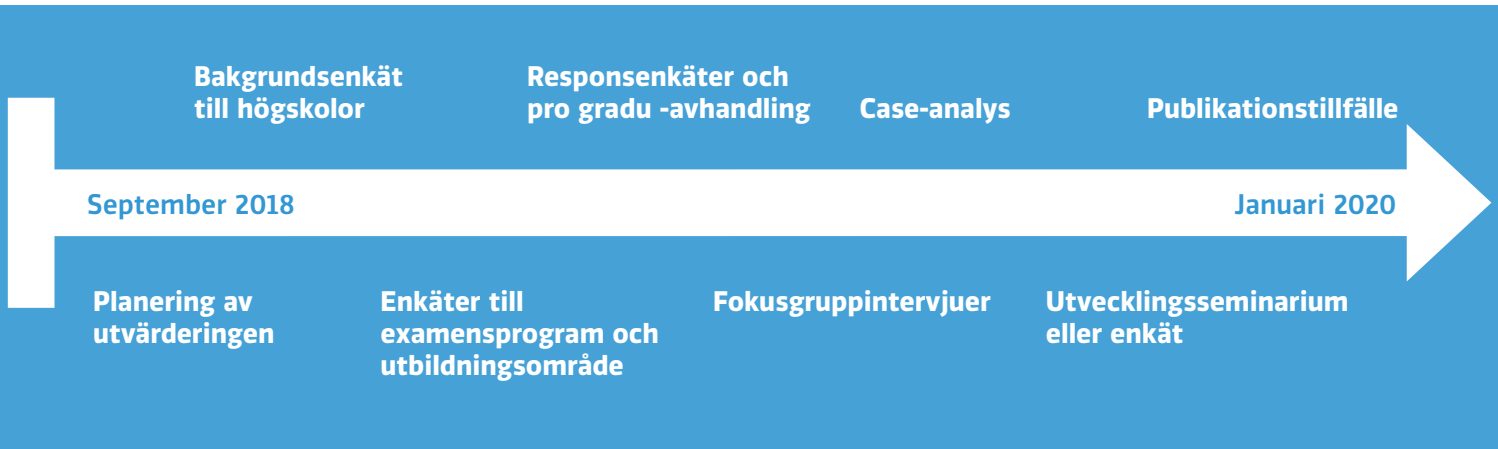
1. Vilket är nuläget ifråga om utbildningsutbudet inom de fyra utbildningsområdena?
2. Vilket är informationsunderlaget för utvecklingen av utbildningsutbudet?
3. Vilka processer och nätverk för utveckling av utbildningsutbudet finns det inom de fyra utbildningsområdena?

Utvärderingsramen beskrivs i figur 1.

FIGUR 1 Utvärderingsramen för utvärderingarna av utbildningsområden: utvärderingsområdena och utbildningsutbudet på systemets olika nivåer (Utvärdering av utbildningsområden 2019, 2018, 18)

3 Utvärderingsprocess och data

FIGUR 2. Utvärderingsprocessen och data

I utvärderingen användes data på ett mångsidigt sätt (se figur 2): responsdata (t.ex. Kandidatrespons, AVOP, Karriäruppföljning av magistrar), Statistikcentralens data, data från självvärderingsenkäten för examensprogram och utbildningsområden, fokusgruppintervjuer både gemensamt för de fyra utbildningsområdena och specifikt för de olika områdena samt case-analys. Därtill ordnades utvecklingsseminarier där man tillsammans med högskolornas personal, studerande och intressentgrupper diskuterade preliminära slutledningar och idéer för hur man kunde svara på utvecklingsutmaningar. Slutledningarna från utvärderingen av det ekonomiska och företagsekonomiska utbildningsområdet testades genom en enkät som riktades till högskolornas examensprogram och till företrädare för kontinuerligt lärande.

I utvärderingarna deltog

12

universitet

23

yrkeshögskolor

680

examensprogram (403 från universitet
och 277 från yrkeshögskolor)

115

deltagare i fokusgruppintervjuer

112

deltagare i utvecklingsseminarier

160

deltagare i enkäten för
ekonomi och företagsekonomi

4 Antagna, utexaminerade och sysselsatta

Antalet antagna och utexaminerade varierar enligt utbildningsområde för universitetens och yrkeshögskolornas lägre och högre högskoleexamina (se tabell 1).

TABELL 1. Antagna och utexaminerade 2018 inom de fyra utvärderade områdena (Vipunen)

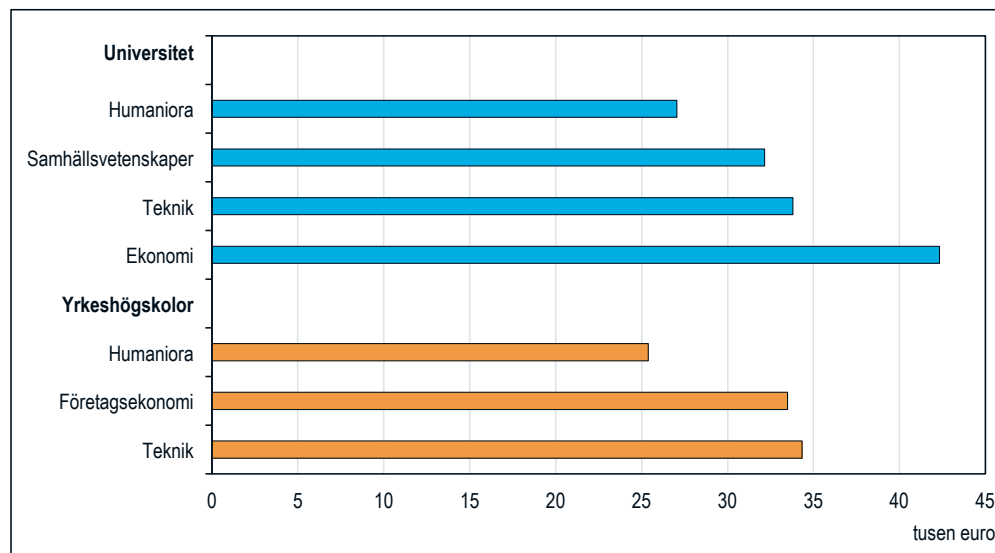
Universitet	ANTAGNING 2018		UTEXAMINERADE 2018		
	Antalet högskolor	Lägre högskoleexamina	Högre högskoleexamina	Lägre högskoleexamina	Högre högskoleexamina
Ekonomi	10	2 100	906	1 869	2 145
Humaniora	8	2 112	288	1 926	1 666
Samhällsvetenskaper	8	1 533	591	1 383	1 632
Teknik	7	2 304	1 239	1 722	2 136
Yrkeshögskolor	YH-examina		Högre YH-examina	YH-examina	Högre YH-examina
Företagsekonomi	21	6 744	1 005	4 695	636
Humaniora	4	471	69	288	39
Teknik	19	7 347	969	4 794	573

Som en del av utvärderingen granskades sysselsättningen och medelinkomsterna för de studerande som börjat studera inom de fyra områdena för 10 år sedan. I analysen standardiserades individernas bakgrundsegenskaper utgående från Statistikcentralens data (Leppänen 2019). Högskoleutbildning garanterar med ganska stor sannolikhet att de studerande får en arbetsplats. Högskolestudier är därför en god investering i Finland. Variationer när det gäller sysselsättningen kan dock observeras när man granskar de olika utbildningsområdena (se tabell 2).

TABELL 2. Sannolikheten för sysselsättning i procent tio år efter att studierna inletts, under år 2000–2016. Standardiserat tal (n = 45 307)

Utbildningsområde	Universitet (andel av alla, %)	Yrkehögskola (andel av alla, %)
Ekonomi och företagsekonomi	89	90
Humaniora	78	79
Samhällsvetenskaper	84	–
Teknik	86	88

Inkomsterna för dem som studerat vid högskolor varierar efter de första 10 åren beroende på det utbildningsområde inom vilket de studerat (se figur 3).

FIGUR 3. Årsinkomsterna (förvärvs- och företagarincomester) för dem som inlettt högskolestudier för 10 år sedan under år 2000–2016, standardiserat resultat (n = 45 307)

5 Styrkor och utvecklingsrekommendationer enligt utbildningsområde

I utvärderingarna av utbildningsområden granskades högskolornas och högskolesystemets förmåga att utveckla utbildningsutbudet samt kompetenser för framtidens arbetsliv. Som en del av granskningen utvärderades högskolesystemets strukturer och styrning. Högskoleutbildningen i Finland bygger på en **dualmodell**, där yrkeshögskolorna och universiteten bägge har sin egen lagstiftning och sina egna uppgifter.

På nationell nivå svarar undervisnings- och kulturministeriet (UKM) för **styrningen** av högskolorna. Vid sidan av bestämmelserna om utbildningsansvar är de viktigaste styrmetoderna avtalen mellan högskolorna och ministeriet och förhandlingarna i anslutning till dem samt högskolornas finansieringsmodell. Andra styrmetoder är bland annat projektfinansiering och informationsstyrning.

Till utbildningen och utvecklingen av den ansluter sig också utbildningens **profilering**. Utbildningsutbudet som helhet utgör utbildningsområdets profil i Finland och en viss högskolas utbud högskolans profil på ett visst område. Profileringsammankopplas ofta med strukturell utveckling, men den kan också ses som en fokusering på högskolans egna styrkor.

De studerandes kompetens granskades vid utvärderingen utgående från kompetensinriktning och arbetslivsrelevans. Med **kompetensinriktning** avses att de studerandes kunskaper och lärande ställs i centrum, vilket syns bland annat i att examina beskrivs utgående från kompetensmål samt genom ett fokus på lärresultat. Kompetens kan vara kunskaper, färdigheter, behörighet eller attityder. Med **arbetslivsrelevans** avses examinas förmåga att generera sådan kompetens som de studerande behöver då de går ut i arbetslivet, att arbetslivets behov beaktas i utbildningarna samt samarbete med arbetslivet.

Med **kontinuerligt lärande** avses utbildningsformer som erbjuds huvudsakligen åt andra än examensstuderande. Till dem hör bland annat öppen högskoleutbildning, fortbildning och specialiseringsutbildning.

I det följande granskas de centrala styrkorna och utvecklingsrekommendationerna för de fyra utbildningsområdena utgående från utvärderingarna.

Högskoleutbildning inom det humanistiska området

De centrala **styrkorna** inom det humanistiska utbildningsområdet är (Pyykkö m.fl. 2020):

- **De som utexamineras inom det humanistiska området har en stark substanskunskap** och de utexaminerades förmåga att gestalta helheter och till kritiskt tänkande är god. Utbildningen inom det humanistiska området ger en mångsidig och bred kompetens, som möjliggör flexibilitet i ständigt föränderliga situationer i arbetslivet.
- **Dualmodellen är tydlig inom det humanistiska utbildningsområdet**, eftersom utbildningarna är differentierade på två högskolesektorer. Merparten av utbildningen inom det humanistiska området ges vid universitet. I yrkeshögskolorna erbjuds inom det humanistiska området samhällspedagog- och tolkutbildning. Inom detta område finns inte just examina, där det skulle förekomma överlappning eller utmaningar med samordningen mellan de två högskolesektorerna.
- Ifråga om personalens kompetensutveckling inom det humanistiska området syns **högskolornas starka intresse för pedagogisk utveckling**, vilket också genomförs mångsidigt. Högskolepedagogisk utbildning erbjuds som omfattande helheter, kortare moduler, olika seminarier samt utvecklingsdagar och -projekt. Utvecklingsarbetet sker i huvudsak högskolevis, men de pågående så kallade spetsprojekten har medfört samarbete på nationell nivå.
- Inom det humanistiska området finns det **rikligt med möjligheter att planera och genomföra utbud av kontinuerligt lärande**. Kompetens som behövs i dagens arbetsliv erbjuds i stor utsträckning inom det humanistiska området, såsom språk, kännedom om olika kulturer, mångkulturell kompetens samt förståelse för samhällsförändringarna och -historien.

De centrala **utvecklingsrekommendationerna** för högskoleutbildningen inom det humanistiska utbildningsområdet är:

- **Arbetslivsrelevansen bör beaktas mer än i nuläget vid planeringen av utbildningen och handledningen av studerande.** Praktikmöjligheterna måste utökas inom universitetsutbildningen på kandidat- och magisternivå, likaså samarbetet med alumnerna. I studierna bör man systematiskt satsa på att utveckla arbetslivsrelevansen. Inom det humanistiska utbildningsområdet hade 78 % av dem som utexaminerats från universitet och 79 % av dem som utexaminerats från yrkeshögskolor fått arbete. Sysselsättningen för dem som utexaminerats inom det humanistiska utbildningsområdet är cirka 10 % sämre än exempelvis för dem som utexaminerats inom det tekniska och ekonomiska området. Möjligheterna att få arbete bör därför planeras redan under utbildningens gång.
- **Inom utbildningen bör man från början av studierna mer systematiskt synliggöra och verbalisera kompetenserna som examina ger.** Studerande bör få en tydlig uppfattning om sitt eget kunnande i olika skeden av studierna. Övning i att verbalisera sitt kunnande skulle hjälpa studerande att bättre planera sina studier, bedöma hur deras eget kunnande utvecklas samt bättre beskriva sitt kunnande då de söker sig ut på arbetsmarknaden. Man bör i högskolorna reservera tid och resurser för att synliggöra kompetenshelheter.
- **De digitala kompetenserna som en del av humanistiska examina bör definieras, planeras och genomföras som en helhet** på nationell nivå för att hitta, utveckla och genomföra bästa praxis. I nuläget fås kompetenser i digitalisering till stor del någon annanstans än som en del av humanistiska examina. Särskilt fortbildningen i digitalisering för utexaminerade ämneslärare bör fås i skick.
- **Internationaliseringen bör integreras i examina inom det humanistiska området på ett mer heltäckande och fördjupat sätt än i nuläget.** De studerandes internationaliseringsperioder bör planeras in i de individuella studieplanerna. Kompetensmålen internationella relevans säkerställs som en del av alla examina inom det humanistiska området genom att kompetenser i språk och kulturer stöds, den språk- och kulturmedvetna undervisningen stärks och genom att stöda det mångkulturella i högskolornas praxis.

Högskoleutbildning inom det ekonomiska och företagsekonomiska området

De centrala **styrkorna** inom det ekonomiska och företagsekonomiska utbildningsområdet är (Wallenius m.fl. 2020):

- Styrkan hos högskoleutbildningen inom ekonomi och företagsekonomi är den kompetensbaserade examensstrukturen som producerar både **generiska arbetslivsfärdigheter och kunnande inom ekonomi**. Inom utbildningsområdet råder ett brett samförstånd om de kunskaper och färdigheter som den som avlägger en högskoleexamen inom det ekonomisk-merkantila området ska behärska.
- Utbildningarna inom ekonomi och företagsekonomi ger examina med **god arbetslivsrelevans**. Yrkeshögskoleexamina är till sin karaktär arbetslivsorienterade, och i universitetsexamina understryks forskningsbaserat kunnande. Sysselsättningen är hög bland personer som avlägger en examen inom området.
- Styrkan hos både universitets- och yrkeshögskolesektorn är **sektorns nationella samarbetsstruktur** som omfattar alla högskolor som erbjuder utbildning i ekonomi eller företagsekonomi. Tradenomutbildarnas nätverk inom yrkeshögskolesektorn och Föreningen för Handelshögskolorna i Finland (ABS) ry inom universitetssektorn stöder koordineringen och utvecklingen av utbildningsutbudet inom sektorn på nationell nivå.
- **Internationella aspekter** har en mångsidig och betydande effekt på högskolornas utbildningsutbud inom utbildningsområdet. I planering och genomförande av examensprogram har man på många sätt tagit hänsyn till kraven på internationalisering. Högskolor som erbjuder utbildning inom området deltar i stor utsträckning i internationella nätverk och partnersamarbete. Internationella ackrediteringar inom universitetssektorn medför ett mervärde för utveckling av examina.

De centrala **utvecklingsrekommendationerna** för högskoleutbildningen inom det ekonomiska och företagsekonomiska utbildningsområdet är:

- Under 2019 var det möjligt att avlägga högskoleexamen inom utbildningsområdet på 49 verksamhetsställen och årligen avläggs nästan 10 000 högskoleexamina inom området. **Antalet verksamhetsställen som erbjuder högskoleutbildning inom ekonomi och företagsekonomi borde inte utökas från nivån 2019.** Det är **inte heller nödvändigt att utvidga utbildningen** från det nuvarande såväl inom universitets- som yrkeshögskolesektorn.
- **Samarbetet inom ekonomi och företagsekonomi borde systematiseras på nationell nivå mellan universitets- och yrkeshögskolesektorerna.** Genom närmare nationellt samarbete mellan högskolesektorerna kan man bland annat utveckla arbetsfördelningen mellan högskolorna samt göra profilerna för de högre högskoleexamina och utbildningsutbudet för kontinuerligt lärande tydligare. Genom att utveckla undervisningssamarbetet mellan sektorerna angående innehåll kan man effektivisera högskolornas verksamhet och förbättra undervisningens och lärandets kvalitet.
- **Högskolorna borde utveckla tillvägagångssätt för att förutse och svara mot framtidens utmaningar och arbetslivets kompetensbehov.** Högskolorna ska systematiskt samla in och analysera prognostiseringsdata och utnyttja data på olika verksamhetsnivåer: på examens-, utbildningsområdes- och högskolenivå samt i utveckling av kontinuerligt lärande.
- **I yrkeshögskolesektorn ska man utveckla tillvägagångssätt för systematisk kompetensutveckling av personalen** för att svara mot framtidens krav. Yrkeshögskolorna ska också **se till att utbildningen inom området utgår från forskning vid sidan av en stark arbetslivskoppling.**
- Högskolor som erbjuder utbildning i ekonomi och företagsekonomi **borde intensifiera dialogen med näringslivet ifråga om kontinuerligt lärande.** Utvecklingen av arbetslivsorienterade genomförandemodeller för kontinuerligt lärande är fortfarande i ett inledande skede. Genom att utöka samarbetet särskilt med olika slags företagssegment kan man utveckla nya slags modeller för kontinuerligt lärande som lämpar sig för företagets behov. Samtidigt kan man avsevärt berika branschens utbildningsutbud i fråga om kontinuerligt lärande, till exempel för att svara mot arbetslivets kompetenskrav i fråga om digitalisering.

Högskoleutbildning inom det tekniska området

De centrala **styrkorna** inom det tekniska utbildningsområdet är (Pirttilä m.fl. 2020):

- Högskoleutbildningen inom teknik **skapar mervärde för de studerande** i form av goda sysselsättningsmöjligheter och goda inkomster. Det finns en del skillnader i inkomstnivån mellan de olika utbildningarna inom teknik. Genom att sprida god praxis inom högskoleutbildningen inom teknik kan man förbättra de studerandes framgång på arbetsmarknaden.
- Högskolorna **upprätthåller väl sina kontakter med arbetslivet och sina nätverk**. Både vid yrkeshögskolorna och universiteten finns en stark vilja att beakta arbetslivets behov och utveckla utbildningen i enlighet med dem.
- Inom högskoleutbildningen inom teknik har man **uppfattat behovet av att förnya kunnandet i samhället och att förnya sig själva**. I yrkeshögskolorna och universiteten finns förmåga till nytänkande och förnyelse samt vilja att genomföra förändringar.
- **Högskolesamfunden inom teknik är internationella**. De erbjuder Finland utmärkta möjligheter för invandring av utbildad arbetskraft, ifall man bättre lyckas integrera utländska studerande i det finländska samhället och arbetslivet redan under studietiden.

De centrala **utvecklingsrekommendationerna** för högskoleutbildningen inom det tekniska utbildningsområdet är:

- Profileringen av högskoleutbildningen inom teknik har inte varit tillräcklig och det finns ingen klar vision av den strategiska riktningen eller ledarskap för att driva igenom den på nationell nivå. **Incitament för samarbete och specialisering bör skapas inom styrningen av högskolorna.** Digitaliseringen bör utnyttjas mera än i nuläget för att säkerställa regional tillgång på utbildningsutbudet.
- **Högskoleutbildningen inom teknik som erbjuds vid universitet och yrkeshögskolor bör utvecklas som en helhet.** Högskoleutbildningen inom teknik som helhet bör modigt och fördomsfritt ses över på nationell nivå. Det bedrivs alltför lite samarbete över gränsen för dualmodellen. I stället för att upprätthålla separata helheter bör man bygga upp och utnyttja gemensamma infrastrukturer för teknologi och tjänster.
- **Den svaga dragningskraften hos högskoleutbildningen inom teknik är ett nationellt problem,** vars orsaker ligger mycket djupt i samhällsutvecklingen. Tillgången på kompetent arbetskraft med ingenjörsutbildning begränsar redan nu företagets tillväxtpotentialer. För att lösa problemet bör man snabbt vidta målinriktade nationella åtgärder.
- **Det saknas en ambitiös långsiktig vision om en reform av det kontinuerliga lärandet.** En samlad nationell vision bör sammanställas och olika aktörer bör binda sig till reformen. Man bör också övergå från ett produktionsinriktat angreppssätt till ett kundinriktat. Kunskapsutvecklingen bör lyftas fram som kärnan i det kontinuerliga lärandet. Högskolorna och arbetslivet bör utveckla långsiktiga partnerskap för att förutse kompetensbehov och stärka framtidsarbetet.

Högskoleutbildning inom det samhällsvetenskapliga området

De centrala **styrkorna** inom det samhällsvetenskapliga utbildningsområdet är (Seppälä m.fl. 2020):

- **Den samhällsvetenskapliga högskoleutbildningen är heltäckande både regionalt och innehållsmässigt.** Utbildning erbjuds vid åtta universitet. I de samhällsvetenskapliga examensprogrammen ingår ett brett spektrum av ämnen och vetenskapsområdets profil är mångsidig. Trots vissa överlappningar är den regionala och innehållsmässiga diversiteten en styrkefaktor inom det samhällsvetenskapliga området.
- **Arbetslivsrelevansen** för kandidat- och magisterprogrammen inom det samhällsvetenskapliga området är på en god nivå. De allmänna färdigheter som studierna ger, såsom bred kompetens, analys- och problemlösningsfärdigheter och kritiskt tänkande, svarar väl mot arbetsgivarnas önskemål inom det samhällsvetenskapliga området och på det föränderliga arbetslivets kompetensbehov.
- **Examensprogrammen inom området är väl sammankopplade med universitetens strategier och profiler.** Samhällsvetenskaperna ingår antingen som ett fokusområde eller som ett genomgripande tema i universitetens strategier.
- **Forskningens koppling till utbildningsutbudet och utbildningen ger möjligheter att utnyttja tvåstegsmodellen i examensstrukturen.** Den allt större bredden i kandidatexamina i kombination med de mer inriktade magisterexamina som följer forskningsprofilen öppnar nya möjligheter för universiteten också inom det samhällsvetenskapliga området. De specialiserade magisterprogrammen som baserar sig på de nyaste forskningsrönen utgör en motvikt till de breda kandidatprogrammen.

De centrala **utvecklingsrekommendationerna** för högskoleutbildningen inom det samhällsvetenskapliga utbildningsområdet är:

- **Samordning av examensprogram och samarbete mellan universiteten bör utökas och utvecklas** när det gäller antagning av studerande, undervisningsplaner och examensstrukturer. Mera vikt än i nuläget bör också läggas på flexibilitet i biämnessamarbetet och studier vid andra universitet. Utveckling av undervisningsplaner bör beaktas att de studerande kan lätt jämföra innehållet i examina.
- **Profilerings av examensprogram och profilerings inom studieområden** utgående från egna styrkor och centrala forskningsteman **bör främjas**. Examensprogrammets profiler bör göras synliga för sökande och studerande. Utgångspunkterna för profilerings av forskning och av utbildning är i princip olika. I profilerings av utbildning är de regionala och nationella uppgifterna i en framträdande roll. När det gäller forskning eftersträvas i första hand en internationellt hög nivå. Dessa skillnader bör beaktas tydligare än nu i diskussionen om åtgärder gällande profilerings.
- **Studerande har utmaningar med att uppfatta examinas arbetslivsrelevans och identifiera sitt eget kunnande** särskilt inom generiska studieområden inom samhällsvetenskaperna. Samhällsvetenskapliga examina verkar ha en hög arbetslivsrelevans just därför att de är generiska, men samtidigt anser studerande att bristen på praktisk anknytning i studierna är problematiskt. Det är nödvändigt att i examensprogrammen förtydliga för de studerande vilken kompetens och vilka färdigheter examensprogrammet ger och tydligt beskriva dem i kompetensmålen för examensprogrammet. Studerandes förmåga att identifiera sitt eget kunnande bör stödjas bättre.
- **Helheten ifråga om organisering av kontinuerligt lärande och prognostisering av kompetensbehov är splittrad**. Examensutbildning och kontinuerligt lärande bör granskas som en helhet vad gäller prognostisering av utbildningsbehov. Detta skulle göra det lättare att på ett övergripande sätt utveckla arbetsfördelning, roller och former ifråga om examensutbildning och kontinuerligt lärande. Medborgarnas jämlikhet när det gäller möjligheter till kontinuerligt lärande bör ha en central roll då beslut fattas om tillgången på utbildning och om avgifter.

6 Gemensamma slutledningar och utvecklingsrekommendationer för utbildningsområden

Utvärderingarna som genomfördes inom de fyra utbildningsområdena hade en gemensam projektplan och delvis gemensamma data, även om områdesspecifika data betonades i utvärderingarna. I slutledningarna och rekommendationerna finns skillnader mellan områdena, men också gemensamma styrkor och utmaningar.

Utbildningsutbudet är geografiskt och innehållsmässigt täckande på de utbildningsområdena som granskades. Inom teknik och inom ekonomi och företagsekonomi är utbildningsutbudet omfattande inom vardera högskolesektorn. Utbildning på dessa områden erbjuds i många mindre enheter geografiskt heltäckande i olika delar av Finland. Det är skäl att kritiskt granska antalet verksamhetsenheter på dessa områden. Näringslivet har behov av att öka antalet ingenjörsexamina, men enbart utvidgning av utbildningsutbudet löser knappast problemet på grund av den tekniska utbildningens svaga dragningskraft.

Högskolerepresentanterna utvärderade **undervisning- och kulturministeriets (UKM) styrning** i relation till utvecklingen av utbildningsutbudet på ett varierande sätt i sina enkätsvar och i fokusgruppintervjuerna. Det fanns även skillnader mellan de utvärderade utbildningsområdena. De olika styrformerna ansågs ha en stor, men inte alltid ändamålsenlig inverkan. Finansieringsmodellen och lagstiftningen om utbildningsansvaret ansågs vara de starkaste styrmetoderna. Finansieringsmodellen har styrt högskolorna att konkurrera sinsemellan, vilket för sin del varit ett hinder för ett intensivare samarbete och för att högskolorna ska våga starkare profilera sig. Även om projektfinansiering kritiserades i utvärderingarna såg man också positiva sidor med projekten, såsom att samarbetet mellan högskolorna ökat och utvecklingen av undervisningen förstärkts. I högskolorna önskar man dock allra mest att basfinansieringen ska stärkas.

Profilering av utbildningen har inte nämnvärt skett inom något av de fyra områdena som utvärderades. Profileringen som skett inom forskningen påverkar utbildningen exempelvis genom undervisningens innehåll, men processen är långsam. Enligt högskolornas uppfattning bör profileringen basera sig på högskolornas strategiska val, men det bör också finnas tydliga incitament för profileringen. Det finns också skillnader mellan sektorerna. I yrkeshögskolornas verksamhet betonas de regionala behoven, vilket inte gör det önskvärt med sådan profilering som innebär att utbildningar eller utbildningsområden läggs ner. Vid universiteten utbildar man utom för regionala behov också med beaktande av nationella och internationella behov.

På alla utbildningsområden uppfattades stärkande av **allmänna färdigheter** vid sidan av **substanskunskap** som viktigt. När det gällde beskrivningen av **kompetensmålen** (eller lärandemålen) fanns det variationer både mellan utbildningsområdena och inom utbildningsområdena. Inom professionsinriktade utbildningar är balansen mellan substanskunskap och allmänna färdigheter i allmänhet etablerad. **Internationalisering** har tydligast integrerats i ekonomiutbildningen vid universiteten. I övrigt är internationell kompetens i hög grad beroende av de studerandes egen aktivitet och egna val. Kompetensmål med koppling till internationalisering syns inte mycket i läroplanerna även om utbildningsområdena ifråga om forskning är mycket internationella. Det finns ofta en aningen snäv förståelse för internationalisering och i den ingår till exempel inte beaktade av mångkulturella färdigheter. Att stärka **de digitala färdigheterna** och förståelsen för digital kultur och förändring är ett viktigt mål både inom examensutbildningen och inom kontinuerligt lärande. Inom detta område är det också viktigt att utveckla personalens kompetenser.

Kontinuerligt lärande (eller livslångt lärande) är inte i och för sig någon ny sak för högskolorna, men nya kvantitativa och kvalitativa behov kräver ett nytt slags tänkande och utveckling av nya verksamhetsformer, koncept och strukturer. Kontinuerligt lärande och examensutbildning bör granskas som en helhet i verksamhetsutvecklingen. Användningen av prognostiseringsdata bör utvecklas både vad gäller utvecklingen av innehållet och formerna för både examensutbildning och kontinuerligt lärande. I verksamhetsutvecklingen av både kontinuerligt lärande och examensutbildning finns det behov av att stärka kontakterna med arbetslivet också inom de områden där kontakterna av tradition varit täta. Högskolorna bör även fästa uppmärksamhet vid kvalitetshandlingen av det kontinuerliga lärandet. Finansieringen av kontinuerligt lärande är en central fråga för högskolorna. Finansieringen får inte enbart vara beroende av UKM utan man måste också få med de andra ministerierna och arbetsgivarna. Också studerande själva bör ha ekonomiskt ansvar. Fortbildning på marknadsvillkor vill man i högskolorna också i framtiden hålla utanför UKM:s styrning.

Vid yrkeshögskolorna är **det branschvisa samarbetet** mellan högskolorna intensivare än vid universiteten. Ett undantag när det gäller universiteten är det nära samarbetet inom det ekonomiska området samt inom vissa nationella nätverk, såsom Sosnet. Högskolornas samarbete och arbetsfördelning är i själva verket starkt sammankopplande: det kan inte göras någon profilering på nationell nivå om inte aktörerna känner varandra och varandras utbildningar. Inom alla de utvärderade områdena ser man behovet av att utveckla det nationella samarbetet och önskar att samarbetet på utbildningsområdena ska utvecklas mera systematiskt än nu.

Gemensamma rekommendationer för utbildningsområden

- Högskolutbildningen inom de utvärderade områdena bör ordnas så att de geografiskt täcker hela Finland. Det bör dock finnas motiveringar för antalet verksamhetsställen och de bör vara tillräckligt stora för att garantera kvaliteten på utbildningen.
- Profileringen av utbildningen bör basera sig på högskolans egna strategiska val.
- Kompetensmålen bör beskrivas så att de studerande lär sig att identifiera den egna kompetensutvecklingen och att beskriva de egna kompetenserna exempelvis då de söker arbete. När det gäller kompetensmålen för examensprogrammen måste man se till att utvecklingen av substanskunskaperna och de allmänna färdigheterna är i balans. Särskild vikt bör fästas vid internationell kompetens och vid utvecklingen av de digitala färdigheterna samt förståelsen för digital kultur och förändring.
- Inom de utvärderade områdena bör kontakterna till arbetslivet utvecklas och alumni tas aktivt med i utvecklingen och genomförandet av utbildningen.
- Högskolorna bör bedriva systematiskt samarbete inom utbildningsområdena och högskolesektorerna, men också nationellt, på ett områdes- och sektoröverskådande sätt.
- Det kontinuerliga lärandet bör utvecklas i nära samarbete med både examensutbildningen och arbetslivet. Kvalitetshanteringen av det kontinuerliga lärandet bör skötas.

7 Avslutande reflektioner

Utvärderingarna av högskoleutbildningen inom de humanistiska, ekonomiska och företagsekonomiska, tekniska samt samhällsvetenskapliga områdena visade att de utexaminerade och arbetslivets representanter var nöjda med de kompetenser som examina inom dessa områden ger. Det finns ännu utrymme för förbättring vad gäller att synliggöra kompetenserna för de studerande och arbetsgivarna samt att garantera att substanskunskaperna och de allmänna färdigheterna utvecklas balanserat i examina.

Kompetensbehoven förändras ständigt vilket förutsätter att prognostiseringsdata analyseras och utnyttjas bättre. En central styrka i högskoleexamina är att de garanterar mångsidiga kunskaper och de centrala branschvisa färdigheterna. De som utexamineras från högskolorna svarar mot de i dagsläget viktiga kompetensbehoven, men framförallt utvecklar och förnyar arbetslivet.

De viktigaste kompetensbehoven nu och i en nära framtid gäller åtminstone tre teman: digitaliseringen, internationaliseringen och den hållbara utvecklingen. Dessa teman har i någon mån beaktats i de finländska högskolorna, men det sätt på vilket det gjorts har tillsvidare varit varierande och alltför ofta osystematiskt. När det gäller digitaliseringen har man vid högskolorna mera koncentrerat sig på den tekniska sidan, såsom användning av program och utrustning. I framtiden borde högskoleutbildningen gå in för att förstå den djupare digitala kulturen och dess förändringar inom olika områden. I fråga om internationaliseringen borde man förutom mångsidiga språkkunskaper och mobilitet fästa mera vikt vid hur man agerar i mångkulturella samfund. Internationaliseringen borde vara en mera systematisk del av alla examina än vad situationen är nu. Hållbar utveckling och ansvarsfullhet bör ingå i alla utbildningar.

Grunden för utvecklande utvärdering, som är den styrande principen i NCU:s utvärderingar, är högskolornas ansvar för kvaliteten på sin utbildning. Vi hoppas att resultaten av denna utvärdering utnyttjas så mångsidigt som möjligt i utvecklingen av utbildningarna och högskolornas strategiska ledarskap. Det är skäl att följa upp effekterna av utvärderingen genom en uppföljningsutvärdering inom några år.

Referenser

Utvärderingar av utbildningsområden 2019. Projektplan. Godkänd av sektionen för utvärdering av högskolorna 30.11.2018. Nationella centret för utbildningsutvärdering.

Leppänen, O. 2019. The Labour Market Success of University and University of Applied Sciences Graduates between 2000–2016. An Analysis of Higher Education Choices in Finland. Master's thesis. Aalto University School of Business.

Pirttilä, A., Silvén, O., Harrikari, H., Joukkola, E., Juvonen, L., Kontio, J., Rehn, A. & Leppänen O. 2020. Tekniikan korkeakoulutuksen arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisuja 3.

Pyykkö R., Tolonen M., Levä K., Mahlamäki-Kultanen S., Pantermöller M., Pettersson T., Saarinen S. & Huusko M. 2020. Humanistisen alan korkeakoulutuksen arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisuja 1.

Seppälä, U., Kivistö, J., Joas, M., Kaikkonen, V., Rantanen, T., Rantanen, T., Tiilikainen T. & Nordblad M. 2020. Yhteiskuntatieteellisen korkeakoulutuksen arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisuja 2.

Wallenius, J., Ojasalo, K., Friman, M., Hallikainen, M., Kallio, T. J., Sandström, J., Tuuliainen M. & Mustonen K. 2020. Kauppatieteiden ja liiketalouden korkeakoulutuksen arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisuja 4.

Bilagor

TABELL 3. Antalet svar i självvärderingsenkäten från examensprogram vid universitet (n = 403)

Universitet	Ekonomi	Humaniora	Samhälls- vetenskaper	Teknik
Aalto-universitetet	12	–	–	37
Helsingfors universitet	–	23	18	–
Jyväskylä universitet	11	32	8	–
Laplands universitet	–	–	5	–
Svenska handelshögskolan	2	–	–	–
Tammerfors universitet	6	12	24	30
Uleåborgs universitet	6	4	–	15
Vasa universitet	13	3	2	3
Villmanstrand-Lahtis tekniska universitet LUT	7	–	–	30
Åbo Akademi	3	10	8	10
Åbo universitet	2	10	11	6
Östra Finlands universitet	8	20	12	–
Sammanlagt	70	114	88	131

TABELL 4. Antalet svar i självvärderingsenkäten från examensprogram vid yrkeshögskolor (n = 277)

Yrkeshögskola	Företagsekonomi	Humaniora	Teknik
Centria-ammattikorkeakoulu	6	1	3
Diakonia-ammattikorkeakoulu	–	3	–
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu	10	–	–
Humanistinen ammattikorkeakoulu	–	7	–
Hämeen ammattikorkeakoulu	6	–	14
Jyväskylän ammattikorkeakoulu	5	–	12
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu	5	2	16
Kajaanin ammattikorkeakoulu	2	–	3
Karelia-ammattikorkeakoulu	3	–	6
Lahden ammattikorkeakoulu	6	–	4
Lapin ammattikorkeakoulu	3	–	6
Laurea-ammattikorkeakoulu	6	–	–
Metropolia Ammattikorkeakoulu	6	–	8
Oulun ammattikorkeakoulu	3	–	10
Saimaan ammattikorkeakoulu	4	–	5
Satakunnan ammattikorkeakoulu	3	–	12
Savonia-ammattikorkeakoulu	4	–	8
Seinäjoen ammattikorkeakoulu	5	–	7
Tampereen ammattikorkeakoulu	8	–	17
Turun ammattikorkeakoulu	11	–	17
Vaasan ammattikorkeakoulu	2	–	6
Yrkeshögskolan Arcada	3	–	2
Yrkeshögskolan Novia	3	–	4
Sammanlagt	104	13	160

**Med högklassig kompetens
ut i arbetslivet**

Utvärdering av högskoleutbildningen
inom de humanistiska, ekonomiska och
företagsekonomiska, tekniska samt
samhällsvetenskapliga områdena

Riitta Pyykkö, Jussi Kivistö, Anneli
Pirttilä, Jyrki Wallenius, Mira Huusko,
Otto Leppänen, Kirsi Mustonen &
Mirella Nordblad

Nationella centret för
utbildningsutvärdering
PB 28 (Mannerheimplatsen 1 A)
00101 HELSINGFORS
E-post: kirjaamo@karvi.fi
Växel 029 533 5500
karvi.fi